

בכורות סא

משה שווערד

1. ספר איזהו מקומן

ד"ה והא דתניא - ואע"ג דשלמים טעונין סמיכה ומעשר אין טעון וכו' כיון

דסמיכה לא מעכבא לא חיישינן - שלמים גם בעו תנופת חזה ושוק ומעשר לא. וכתב רש"י עירובין נ. (ד"ס והרי מעשר) "ולבי אומר לי דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה, ונסכים יביא נסכי קרבן אחד על תנאי" וכו'. ומבואר מדבריו שעושה סמיכה ותנופה אלא שאינו מברך, ודלא כתוס' דס"ל שאינו סומך כלל. ולדעת רש"י צ"ע איך שרי לסמוך והא הוי ספק עבודה בקדשים, ואי דעושה בהקפת יד דאינה סמיכה גמורה [כדלקמן בתוס' גבי אשם מצורע], פשיטא שאינו מברך.

2. רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק ו

הלכה י: **תודה** שנתערבה בתמורתה שתיהן תקרבנה ויניף הלחם עמהן, וכך אם נתערבה תודה בשאר זבחים אע"פ שקרבה תודתו, ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה תודה אחרת, ובדמי היפה זבח אחר. השגת הראב"ד/ תודה שנתערבה. א"א **והא קא ממעט באכילת זרוע בשלה**. השגת הראב"ד/ ויביא בדמי היפה. א"א אינה טעונה לחם. הלכה יא: **נתערבה באיל נזיר שתיהם תקרבנה ויניף הלחם עמהן**.

3. כסף משנה הלכות פסולי המוקדשין פרק ו

[תודה שנתערבה וכו'. שם: **כתב הראב"ד תודה שנתערבה א"א והא קא ממעט באכילת זרוע בשלה עכ"ל. ואסיפא דמלתא קאי דקתני נתערבה באיל נזיר שניהם יקרבו וכו'** ומשיג על רבינו שמאחר שכל אחד מהם ספק איל נזיר צריך ליקח מכל אחד מהם זרוע בשלה ואינו נאכל אלא לכהנים ובני ביחם ונמצא שממעט באכילת זרוע של תודה שדינה ליאכל לכל אדם. ואני אומר שאם השגה זו השגה אינה על רבינו מפני שהוא העתיק דברי התוספתא אבל לפי האמת אפשר לומר דכיון שאינו ממעט באכילת כל הקרבן אלא במקצתו לא חיישינן:

4. ספר שער המלך - הלכות פסולי המוקדשין - פרק ו הלכה יח

עוד ראיתי לדקדק על מ"ש מרן הכ"מ ז"ל בדין י"א, על מ"ש רבינו נתערבה באיל נזיר שתיהן תקרבנה וכו', והשיג הראב"ד [בה"י] דהא קא ממעט בזרוע בשלה, שאינו נאכל אלא לכהנים, ונמצא ממעט באכילת זרוע תודה, שנאכל לכל אדם, **וכתב הכ"מ ז"ל**, ואני אומר שאם השגה זו השגה אינה על רבינו, מפני שהוא העתיק דברי התוספתא [זבחים פ"ח ה"ה], אבל לפי האמת אפשר לומר, דכיון שאינו ממעט באכילת כל הקרבן אלא במקצתו, לא חיישינן, אלו דבריו, **וקשה לי על תירוץ זה מהא דגרסינן בבכורות דף ס' ע"ב**, יצאו שנים בעשירי, תני חזא ירעו, ותני חזא יקרבו, ותניא איך ימותו, ל"ק, הא דתני ירעו רבנן היא, דאמרי אין מביאין קדשים לבית הפיסול, וכתב רש"י ז"ל וז"ל, אין מביאין קדשים לבית הפיסול, שאילו היו קרבין צריך לאוכלן כחומר שבהם, דצריך להרים מהם חזה ושוק, ומתוך שהכהנים מועטים וכו' יפסלו בלינה, והשתא מביא אחד מהם שהוא מעשר לבית הפיסול, דהא מעשר ודאי אינו צריך הרמת חזה ושוק לכהנים וכו'. ע"ש, **הרי בהדיא דאע"ג דאינו ממעט באכילת קרבן אלא במקצתו, אפילו הכי ס"ל לרבנן דקי"ל כותיהו דאין מביאין קדשין לבית הפיסול, וצ"ע**, ועיין בתוס' שם [ס"א ע"א ד"ה והא] ודוק:

5. הערות מהרב אלישיב

מביא קדשים לבית הפסול אי קאי אאבר אחד וכדו'

הא דתנא ירעו רבנן היא וכו'. והנה הרמב"ם כתב דאם נחערבו תודה ואיל נזיר יקריבו וצריך להחמיר ונותן משניהם זרוע בשלה ומקשה הראב"ד הא מביא קדשים לבית הפסול ומתוך הכסף משנה דלא אמרינן דאין מביאין קדשים לבית הפסול אלא בקרבן שלם כגון אשם שנתערב בשלמים שאם יקריבום הוי השלמים שדינו לאכול כולו לשני ימים ועכשיו אינו נאכל אלא ליום אחד משא"כ בחודה שנתערב באיל נזיר שאין כאן אלא אבר אחד שממעט באכילתו שרק כהנים יוכלו לאכול איתא בתוספתא דחלק מקרבן מודים רבנן דמביאים לבית הפסול והרמב"ם פסק כתוספתא וזה דלא כסוגיין דסובר דאף בחלק מקרבן בחזה ושוק מיקרי מביא קדשים לבית הפסול.

6. הערות מהרב אלישיב

בזמן המקדש ל"ח כ"כ לתקלה בקרבן

במעשר בזמן הזה עסקינן וכו'. וקשה א"כ אף בזמן ביהמ"ק למה אמרו ירעו עד שיסתאב הא יש בזה תקלה וי"ל דבזמן המקדש שכל הקרבנות עמדו להקרבה והיו מקרים שדינם שירעו עד שיסתאבו לא תקנו עליהם תקנה משום תקלה אבל בזה"ז תקנו על כל הבהמות שהקדישו דאין מקדשין בזה"ז ואם הקדישו תעקר.

במעשר בזמן הזה. נמצא דהברייתות לא נשנו כאותו זמן, דשתי הברייתות דירעו ויקריבו נשנו בזמן המקדש וברייתא דימותו נשנתה בזמן הזה.

7. רמב"ם הלכות בכורות פרק ו הלכה ב

מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין, ונוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית, אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית גזירה שמא יאכלהו תמים ונמצא בא לידי איסור כרת שהוא שחיטת קדשים בחוץ, ואם עבר ועשה בזמן הזה הרי זה מעשר ויאכל במומו.

8. כסף משנה הלכות בכורות פרק ו הלכה ב

[ב] מעשר בהמה נוהג בחולין. משנה בר"פ בתרא דבכורות (דף נ"ג). ומ"ש אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה וכו'. שם בגמרא. ומה שכתב ואם עבר ועשה וכו'. פשוט הוא דכיון שאין הטעם אלא משום דלא לית לידי תקלה היכא דעבר ועישר למה לא יהיה קדוש:

9. לחם משנה הלכות בכורות פרק ו

ואם עבר ועשה וכו'. פשוט הוא דהכי אמרינן התם דאין מקדישין ואין מעריכין בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אמרו דאם הקדיש או העריך בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו וכו':

10. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - יורה דעה סימן קפ"ט

תשובה לכבוד אהובי ידידי חביבי הרב המאה"ג נ"י פ"ה ע"ה כ"ש מוהר"ר יצחק הכהן אב"ד ור"מ דק"ק בון והמדינה: קבלתי מכתבו ובמה דסיים אנא פתח. קושייתו על רבינו הגדול הרמב"ם בפ"ו מהל' בכורים הלכה ב' שאם עבר ועישר בהמות בזה"ז הרי זה מעשר ויאכל במומו שהוא נגד גמרא ערוכה בשלהי בכורות דף ס"א ע"א דמוקי ברייתא דתניא ימותו במעשר בזה"ז דקאמר שם אלא תרגמה ר"ש ברבי אבא קמיה דר' יוחנן במעשר בזה"ז עסקינן ומשום תקלה ע"ש. וא"כ בהדיא שנינו דמעשר בזה"ז ימות ואיך פסק הרמב"ם שיאכל במומו. ודאי קושיא חמורה היא וראויה למי שאמרה ויפה תמה על כל נושאי כלי הרמב"ם שלא הרגישו בזה כלל. ואמנם השקפתי בו כמו רגע וזאת אשר נלע"ד דרש"י פירש שם בד"ה בזה"ז דלא ס"ל להא דרב הונא דאמר בריש פרקין דהאידינא לא נוהג לעשר גזירה משום לקוח ויתום ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול בו מום דדלמא אדהכי והכי אתי לידי גזיה כו'. ודברי רש"י הללו מפרסין איגרינן שאחז דברי רב הונא שנדחה בריש פרקין כדפריך א"ה מעיקרא נמי אלא אפשר בהכרזה ה"נ אפשר בהכרזה ורב הונא לא על זה אמרו שמשום הכי אין מעשרין בזה"ז אלא בדף נ"ח אמרה על מה דאמרה כיצד מעשרין אלא שהגמרא בריש פרקין רצה לומר דגם משום הכי אין מעשרין בזה"ז ונדחה טעם זה ומסיק אלא אמר רבה משום תקלה וא"כ הכי הוה לרש"י לפרש כאן דלא ס"ל להא דאמר בריש פרקין דאין מעשרין בזה"ז משום תקלה אלא ס"ל מעשרין וימות משום תקלה +/שערי ציון/ עיין בספר שו"ת עמודי אור להגאון הגדול מהור"ר יחיאל העליר אב"ד דסוואלק (סי' ע' סעי' ד) מ"ש שם יעושה"ט.

והנלע"ד בזה דרש"י ס"ל דכל הקורא שם מעשר על בהמה שאין בה מום כוונתו להקריבה ואפילו בזה"ז סובר מהרה יבנה הבית ויקריבנה ובזמן הבית היו סומכין על הכרזה לענין לקוח ויתום ובה"ז אם היו נוהגין במעשר בהמה היו מכריזין אבל כיון שהכמים ביטלו שוב אין מכריזין ואפילו מי שעבר ועישר מ"מ כשיבנה הבית לא יקריבה משום גזירה דיתום ולקוח ונמצא לא היה על דעת להקריבו. והנה בלא"ה דברי רש"י תמוהים שאחז טעם גזיה ועבודה והרי זה נדחה ביומא ס"ו ע"א דא"כ כל רעיות דעלמא נמי וכמו שכתבתי בחיבורי נוב"ב סימן פ"ג. ולכן נלע"ד דסובר רש"י דמה דמסיק ביומא לעולם תקלה דהקריבה והנך דבני הקריבה טריד בהו כ' לאו למימרא דדוקא תקלת הקריבה אלא דגם לענין תקלה דגזיה ועבודה יש להנך דלאו בני הקריבה כמו כל רעיות דעלמא לא טריד בהו ומרחיקים מגבולו לאפר שירעו שם עד שיפול בו מום וכיון שאינו אצלו וא"צ שום השגחה עליו לא יבוא לידי גזיה ועבודה שאינו רגיל אצלו אבל בני הקריבה טריד בהו להקריבו ונותן דעתו לשמרם שלא יפול בהם מום ואינו מרחיקים מגבולו אדרבה עינו עליהם לשמרם וחישישין לגזיה ועבודה כיון שהם אצלו. והיה מוכרח רש"י לזה משום שס"ל לרש"י דדוחק גדול לחוש בזה"ז להקריבה כיון שאין לנו בית המקדש ולמה ימות מעשר בזה"ז לכן נדחק רש"י לפרש משום גזיה כ' ואם היה סובר שאין מעשרין בזה"ז א"כ ממילא אין מכריזין וא"כ גם מי שעבר ויעישר פסול מלהקריב כשיבנה המקדש שהבית דין לא ינחו להקריב משום גזירת לקוח ויתום וא"כ מתחלה כשעשרו לא בשביל להקריבו כשיבנה המקדש אלא לקיים מצות מעשר ושוב אין טרוד בו ויש לה תקנה ברעיה כמו כל רעיות דעלמא לכן פירש"י דלית ליה הא דריש פרקין כ' והוא כשר להקריב כשיבנה המקדש וטרוד בו לשמרם ממום ויבא לידי תקלה: ובהו יש ליישב פליאה רבה שיש לענ"ז שם בסוגיא זו בשלהי בכורות דמביא ג' ברייתות דתני הדא ירעו ותני הדא יקריבו ותני הדא ימותו ומוקי ירעו כרבנן דאין מביאין קדשים הבית הפסול ויקריבו כר"ש דמביאין קדשים לבה"פ וימותו בזה"ז. וקשה א"כ דחייש לתקלה ולכן ימותו בזה"ז א"כ איך אתיא הך דתני ירעו כרבנן והרי לרבנן דאין קריבין א"כ שוה בזמן הבית להני כמו בזה"ז וג"כ הוה ליה למימר ימותו וחישישין לתקלה. ולפי מ"ש ניהא דלרבנן כיון שאינם עומדים להקריבה כלל ליכא בהו חשש תקלה שלא טריד בהו כלל והך ימותו ג"כ כר"ש אתי דלדידיה כיון שכשרים להקריבה כשיבנה הבית טריד בהו ואיכא חשש תקלה אבל לרבנן אפילו בזה"ז אם יצאו שנים בעשירי ירעו דהני אינם עומדים להקריבה אבל אם יצא חד בעשירי בזמן הזה אפילו לרבנן ימות וכשמקשה שם מאי אריא תרי אפילו חד נמי לא מצי לשנויי דתרי אצטרין ליה ולמימר דעומדות להקריבה כר"ש דמביאין לבה"פ דהרי כבר תני הדא יקריבו כר"ש והא תו למה לי ואדרבה היה לומר ימות בחד שהוא לדברי הכל והוצרך לשנויי דתרי אצטרין ליה אף דנפיש פסידא:

והנה אליבא דר"ש לכאורה הדרא קושיא לדוכתה למה הוצרך רש"י למימר דלית ליה דרב הונא והרי לר"ש עומד להקריבה ומתנה עליו בשלמים שאם אינו לקוח יהיה מעשר ואם לאו יהיה שלמים. ונראה דרש"י אחז לקוח ויתום משום דלרבנן שייכי שניהם ואליבא דר"ש עכ"פ אינו עומד להקריבה שמא יצא יתום בעשירי שאינו ראוי לא למעשר ולא לשלמים. ובהו נלע"ד לתרין מה שנתקנת בו התוספות בדף נ"ג ע"א בד"ה כרב הונא שכתבו ומיהו תימא דלא נקט לקוח ויתום ע"ש. ולפי מ"ש הכוונה שרצה ליתן טעם שבטלו מעשר בזה"ז גם לר"ש ולכן אחז משום יתום דשייך גם לר"ש אבל משום לקוח לא היו מבטלין מעשר בהמה שהרי כשיבנה הבית יהיה אפשר להקריבו ויתנה עליו בשלמים ולכל אלו הדוחקים נצרכתי לדברי רש"י שפירש כאן תקלה דגזיה ועבודה אבל לפי מה שביארתי אני בחיבורי שם דגם בזה"ז שייך תקלה דהקריבה בדבר ששומד להקריבו כשיבנה המקדש א"כ גם כאן הכוונה תקלה דהקריבה לפי ששומד להקריבו כשיבנה המקדש וברייתא דירעו היינו לרבנן ביצאו שנים אינן עומדות להקריבה כלל. ומעתה גם דברי הרמב"ם עומדות להקריבה כר"ש דמביאין לבה"פ דהרי כבר תני הדא יקריבו כר"ש והא תו למה לי עומד להקריבה משום לקוח ויתום ולכן פסק שנאכל במומו ולא חייש לתקלה:

ומה שהביא ראה מדברי רש"י הללו להתיר להכניס בכור לכיפה דהרי לדברי רש"י הללו מעשר נוהג בזה"ז ולא עביד איסורא ואפ"ה משום תקלה ימותו. נלע"ד לדחות דהנה אם נחדול ממה שכתבתי לעיל בכונת רש"י במ"ש משום לקוח ויתום ונאמר דלאו דוקא אלא כוונת רש"י דלית ליה הא דאין מעשרין בזה"ז ולפי שבריש פרקין מתחלה רצו לפרש משום דרב הונא אחז רש"י בלשוננו דרב הונא א"כ היא גופא קשיא למה הוצרך רש"י לזה ואטו אם הדין נותן שאין מעשרין בזה"ז משום תקלה הכי בשביל זה אם עישר אטו לא חל המעשר וכי יש כח ביד חכמים לבטל ההקדש שהוא קדוש מן התורה וכמ"ש התוספות במקומו. ולכן נלע"ד דהיה קשה לרש"י מדוע לא מצינו בשום מקום בש"ס בבכור בזה"ז שימות וכמ"ש התוס' לעיל נ"ג ע"א בד"ה ואיזו עיקור ע"ש. ולכן סבר רש"י דלא חיישינן לתקלה למימר בשביל זה ימותו דאפשר להזהר עד שיפול בו מום רק בדבר ההוה תמיד שאם היה מעשר נוהג בזה"ז א"כ קרוב הדבר שיארע פעם אחת מכשול ותקלה בגזיה ועבודה משא"כ בכור שהרי אפשר כדבר יהודה כדמסיק לעיל דף נ"ג ע"ב ואין חשש רק במקרה שישכח אחד מלעשות כדבר יהודה ובהו לא חששו לתקלה ואם היה מעשר בטל בזה"ז א"כ ג"כ לא משכחת רק במקרה בעבר ועישר א"כ לא גרע מבכור ולמה ימות לכן הוכרח רש"י לפרש שסובר שמעשר נוהג בזה"ז והא דמקדיש ומחזירין ומחזירין עיקר אף שהוא רק במקרה בזה אפשר לחלק כיון שאפילו ע"י מום לא שרי בלא פדיה וכמ"ש שם בדף נ"ג ע"א בד"ה ואיזו עיקור משא"כ מעשר דשוה בזה לבכור שמותר במום בלא פדיה הוצרך רש"י לחדש שהוא דבר ההוה וא"כ אין מדברי רש"י ראייה להתיר מיתה בבכור ואדרבה יש ראייה להיפך אבל לפי מ"ש לעיל לפרש דברי רש"י בהביאו לקוח ויתום אין ראייה מרש"י כלל. ולהיות שאתמול קודם מנחת ערב קבלתי מכתבו לכן אין פנאי להרחיב הדבור. ולרוב הטרדה אקצר. דברי אוהבו לנצח מוכן לטובתו וד"ש:

11. ספר יד בנימין

שם בגמ' האומר לשלוחו לא ועשר עלי, רצ
פפי משמי' דרנא חמר קרא
לחשיעי עשירי קדוש. פי' שהשלוח אינו מפסיד
לו כלום כיון שאוכלו צמומו. וְמִכָּאן נִלְעַ"ד
רִאִיָּה צְרוּרָה לְכָאוֹ דַּמְעֵשֶׁר צִהְמָה אִינוּ נִיתָן
לְכֶהֵן אֲלָא הַצְעִלִים אֲוֹכְלִין אֲוֹתוֹ וְכָשִׁי רִש"י
ז"ל ריש פרקין ורוב הראשונים ז"ל, שהרי
לחשיעי שקראו עשירי דין מעשר יש לו לכל
מילי זולת ההקרבה ואיכא עלייהו גם לאו
דלא יגאל ולא ימכר וכמס"כ צמנ"ס סוף מ'
ספ"א צפשטות וכ"ה להדיא צפי' רגמ"ה
ז"ל לעיל ס' ע"ב, ואם איתא דמעשר צהמה
צריך ליתנו לכהן א"כ ה"ה לחשיעי שקראו
עשירי צריך ליתנו לכהן כיון דיש לו דין מעשר
לכל מילי ואמאי כי קרא השליח לחשיעי עשירי
קדוש הרי מפסיד לו כל הצהמה אע"כ ראוי
צרוּרָה לְכָאוֹ דַּמְעֵשֶׁר צִהְמָה אִינוּ נִיתָן לְכֶהֵן.

ועי' מה שהצאנו צריש פרקין מהגאון ר'
ירוחם פערלא ז"ל צביאורו לרס"ג שהציא
כמה ראשונים ז"ל הסוצרים דמעשר צהמה
ניתן לכהן והאריך טובא צוה להציא ראיות
לכאן ולכאן מהרצה מקומות שצתלמוד ודחה
סס הראיות ופלא שלא הציא מהגמ' דידן,
כי זהו נראה לכהן ראי' צרוּרָה. (ועי' עוד
מה שכתבנו לעיל דף נ"ת. צמנ' ד"ה ניתא
ל"י).

• עוד עיין במראה מקום 5 לדף נו

12. רש"י מסכת בכורות דף סא עמוד א

בזמן הזה - דלא ס"ל הא דרב הונא דאמר בריש פירקין דהאידינא לא נהוג מעשר גזירה משום לקוח ויתום ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול בו מום דדלמא אדהכי והכי אתי בהו לידי תקלה לידי גיזה ועבודה או אתי לשוחטן בלא מום הלכך כונסן לכיפה וימותו שם מאליהם.

13. תוספות מסכת בכורות דף סא עמוד א

במעשר בזה"ו - בריש פירקין (דף נג.) מסקינן אינו נוהג בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אם עישר חל עליו שם מעשר.

14. חלקת יואב: קונטרס קבא דקשייתא

קושיא צמ

וראיתי דבר תמיה לתמוך רע"א ויל במערכה חי דשטיטא ליה אם תקע
שוטר בשבת אף דעבר על שבות מ"מ המצוה נתקיים בדיעבד
 עייש דיה תמיה אבל מאד לפלא על באון כמותו שיאמר דבר כזה ולא
 מבעיי לתוס' ריש סוטה דיה כי עביד. כל היכא דהמצוה פסולה מדרבנן גם
 מדאר לא יצא אך אף להרין סוף פסחים במשנה דריג דחולק על התוס' עייש
 אבל היכא דפטר חכמים לגמרי מן המצוה ודאי נעקר המצוה מכל וכל כמו
 בסדין בציצית כתבו במנחות דף מ'. דיה סדין. ולכך נקט הברייתא פוטרין
 ולא אוסרין דלגמרי פטור וכיה בראיש בהל' ציצית סייו דהוי ברכה לבטלה
 ולכך כתב רבינו יונה ריש ברכות דאינו חייב לקרות כלל אחר חצות אף דשם
 ליכא איסור רק מטעם הש"ס יבמות (דף צ) דיש כח ביד חכמים לעקור
 המצוה בשב ואל תעשה חדע דאלי"כ בה"ז שאין לנו רה"ר נתקע וניטול
 לולב כמו בתבשיטין דמותר בה"ז הגם דיש לדחות קצת דשם התירו תיכף
 בחצר משא"כ בשוטר דלגמרי אסרו אף בבית אך מהו גופא מוכח דפטר
 לגמרי וכן מוכח דאלי"כ נתקע בבין השמשות של שבת דליכא משום שבות
 ואף דממ"ג אבל מ"מ בפניי ביצה (דף י"ח) סוגיא דטבילת כלים הוכיח
 מש"ס נדה מ"ט דמטבילין אותה צ"ה טבילות אף לביש הרי דלא אמרי'
 ממ"ג) וא"כ נתקע בבין השמשות אלא ע"כ דלגמרי פטרו וכן מוכח מבה"ג
 שהובא בתוס' ר"ח (דף ט"ו) דיה שאין. / ואף דבמעשה סוטה כתבו בתוס'
 בכורות (דף ס"א) וברמב"ם ס"ו מהל' בכורות הלכה ב' דאם עבר ועישר
 בה"ז ואל המעשר ונתקדש היינו כיון דשם אין דנין על המצוה רק על
 התקדש אבל כל שדנין על המצוה ודאי דעקות מכל וכל חיבוי תבאון רע"א

תמיה מאד :